

de tractament de la sintaxi, els autors tenien molt clar que aquest nivell lingüístic no hi podia faltar. Una característica distintiva d'aquesta secció de la GHLC és la constant insistència en el pas de la parataxi a la hipotaxi en la sintaxi de les llengües romàniques i com ha repercutit aquest procés en el desenvolupament del català com a llengua formal (o la maduresa de la llengua, segons l'autor). Martí, en conseqüència, destaca que pràcticament tots els nexes sintàctics són formes creades *ex novo* en català, la majoria per processos de gramaticalització. A partir d'aquesta premissa, l'autor estructura la seva exposició sobre la diacronia de la sintaxi del català en seccions dedicades a les categories gramaticals, seguint el model dels apartats de morfologia nominal i verbal, i amb una atenció preferent als nous recursos sintàctics romànics. Això provoca, com era d'esperar, alguns encavalcaments amb les dues parts de morfologia de la GHLC, però Martí sempre sap enfocar l'exposició cap als aspectes més vinculats amb la sintaxi o que no s'havien tractat anteriorment. Així mateix, hi apareixen capítols nous, com els dedicats a la concordança i a l'ordre dels elements a la frase.

En definitiva, la GHLC és una summa actualitzada i rigorosa sobre els canvis històrics que expliquen la formació del català, però adreçada alhora a qualsevol lector culte per la seva claredat expositiva. Fins i tot, hi ha un aspecte més d'aquesta obra que al nostre entendre cal subratllar: demostrar que la vella gramàtica històrica està ben viva i que encara pot aportar obres d'aquest calibre a la lingüística catalana. Estem convençuts, doncs, que aviat esdevindrà un manual de referència indefugible.

Cent anys de “Normes ortogràfiques”

MARGALIDA RAMON SITJAR

Universitat Autònoma de Barcelona
 margalida_ramon@hotmail.com

CASALS & NOGUÉ (2016): Daniel Casals i Neus Nogué (eds.), *Cent anys de “Normes ortogràfiques”*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat; «Biblioteca Milà i Fontanals», 63.

L'Institut d'Estudis Catalans va promulgar les *Normes ortogràfiques* el 24 de gener de 1913 i coincidint amb el centenari de la seva aprovació, el 2013, el Màster Oficial Interuniversitari d'Estudis Avançats de Llengua i Literatura Catalanes, codirigit per la Universitat Autònoma de Barcelona i la Universitat de Barcelona, volgué dur-ne a terme un balanç. Per aquest motiu va promoure dues iniciatives, que van ser la celebració de dues sessions científiques per commemorar aquesta data i la materialització de cinc de les ponències pronunciades en aquestes jorna-

des en el volum que ressenyem: *Cent anys de "Normes ortogràfiques"*. La primera sessió es dedicà a l'àmbit lingüístic i veu el seu reflex en el primer bloc de treballs d'aquest llibre, mentre que la segona tingué una perspectiva més social, la qual s'identifica amb el segon bloc. Tot això és explicat amb més profunditat a la «Presentació» del volum, signada pels coeditors, Daniel Casals i Neus Nogué, que ve seguida pel gruix de l'obra: cinc articles d'autors tan destacats com Brauli Montoya, Joan Melià, Víctor Martínez-Gil, Josep Murgades i Daniel Casals, els currículums dels quals poden trobar-se a les últimes pàgines del llibre.

Passant a analitzar pròpiament els treballs que conformen l'obra, en el primer bloc s'inclouen dues aportacions, la primera de les quals es titula «Possibilitats i límits de la normativa ortogràfica» (ps. 7-27), de Brauli Montoya. L'estudi es presenta com una revisió de la representació que tenen tots els parlars catalans dins les *Normes ortogràfiques* i parteix de la idea que els sistemes ortogràfics mai no poden representar les llengües perfectament, com també remarcarà Melià en la seva contribució. L'ortografia catalana s'ha anat formant a partir de la interrelació de l'etimologia, la pronúncia i la tradició, però afirma que aquest fet no hauria de limitar-ne la modificació. Per això, proposa tres reformes que simplificarien la normativa i aportarien més unitat a la llengua: el canvi de la denominació de les lletres *f, l, m, n, r* i *s* com a *ef, el, em, er* i *es* (formes genuïnes), ja que la nomenclatura actual és incòmoda per als dialectes occidentals; l'eliminació de la distinció entre accent greu i agut per unificar-los en el més freqüent, l'agut, a causa de la incoherència d'haver d'accentuar com a oberta una vocal (la *e*) que és tancada en occidental i neutra en la major part del balear; i la supressió dels accents diacrítics, que tanta polèmica han generat arran de la publicació de la nova *Gramàtica de la llengua catalana* i de l'*Ortografia catalana*. Hem de recordar que la conferència de Montoya fou pronunciada al juny del 2013 i que el volum ressenyat fou publicat al juny del 2016, abans que la *Gramàtica* o l'*Ortografia* veiessin la llum. Per tant, s'ha de reconèixer el valor de la proposta de l'autor, que s'ha vist reflectida en les noves obres normatives de referència. Si algú encara es mostra reticent a la reducció dels accents diacrítics, pot recórrer a l'àmplia argumentació que en realitza l'autor. Repassant una per una gairebé totes les paraules afectades, demostra que en molts casos són innecessaris i afirma que la seva inutilitat és motiu suficient per eliminar-los.

Joan Melià és l'autor de la segona contribució del bloc lingüístic, «L'ortografia amb relació als parlars balears» (ps. 29-44), i centra el seu estudi a analitzar la recepció i acceptació que tingueren i tenen les *Normes ortogràfiques* a les Balears, tant a principis del segle passat com a l'actualitat. En el moment de la seva aprovació, les Illes es van adherir ràpidament a les *Normes* tant per la participació de personalitats balears en el procés normativitzador, que asseguraren el reflex dels parlars insulars en l'ortografia, com per l'encert d'haver optat per un model diastemàtic. En conseqüència, avui l'ortografia establerta per l'IEC és plenament acceptada per les institucions polítiques i acadèmiques balears. Tan sols es troben veus discrepants dins el *gonellisme*, un moviment que promou el secessionisme

lingüístic i que nega la normalització lingüística del català en tots els àmbits d'ús. Melià fa un repàs per les obres que s'han publicat des d'aquests sectors i conclou que es tracta d'uns treballs mancats de rigor científic, que no podrien arribar a assolir mai un abast general per a totes les illes. Amb tot, finalitza l'estudi afirmant que a les Balears l'ortografia no planteja tantes dificultats com als territoris de parla occidental, atès que els principals problemes es redueixen a aspectes puntuals de la morfologia, alguns dels quals ja han estat resolts amb la nova *Gramàtica*. L'autor alerta, però, que cal prestar atenció a aquestes actituds secessionistes, que promouen la desconexió de les *Normes*.

El segon bloc d'articles està encapçalat pel de Víctor Martínez-Gil, titulat «Salvador Espriu i les *Normes*: acatar des de la recança» (ps. 45-80). L'autor analitza l'acollida que tingueren les *Normes ortogràfiques* dins el sector literari i, més específicament, estudia com fou la relació entre aquestes i Salvador Espriu. El treball es vehicula a partir de les cinc fases en què Martínez-Gil divideix la trajectòria vital de l'escriptor en relació amb l'ortografia. La primera la situa en els moments de crítiques cap al seu català pel desconeixement de la gramàtica. La segona es defineix com la lluita d'Espriu per convertir-se en un mestre de la llengua, fet que aconseguí i que demostrà amb la publicació de *Primera història d'Esther*, un llibre que utilitzà per defensar-se de les acusacions rebudes i «per debatre amb Pompeu Fabra [...] i, de pas, per demostrar que se l'havia llegit i que el coneixia bé» (p. 62). La tercera es caracteritza per l'intent de crear-se una estilística pròpia per oferir un model de llengua que demostrés la seva posició de resistència cultural i de reclam de llibertat. La quarta se situa en el moment d'utilització d'estratègies per defensar-se de les reticències dels correctors, i finalment la cinquena, que inclou els seus últims anys de vida, és la de lluita pel model de llengua que ell volia. Martínez-Gil tanca l'article fent una síntesi de les fases exposades i acaba afirmant que Espriu, des d'una posició de respecte cap a Fabra i l'IEC, es mostrà com una persona que patia a causa d'una visió massa rigorosa de la normativa, però que, tot i això, seguia respectant-la. Per tant, es definí com un escriptor que decidí «acatar des de la recança».

La següent contribució que es presenta en el segon bloc és la de Josep Murgades, titulada «Dimensió política de l'ortografia» (ps. 81-97), en què l'autor deixa molt clar que el poder fa servir les convencions arbitràries, i en aquest cas l'ortografia, com a mitjà per legitimar-se i afavorir la cohesió dels col·lectius. I el context en què van néixer les *Normes ortogràfiques* no n'és cap excepció: Pompeu Fabra, principal promotor de la codificació de la llengua, comptava amb el suport polític de la Mancomunitat, presidida per Enric Prat de la Riba, que veia en l'establiment de la normativa un acte d'afirmació nacionalista. En nou apartats, l'autor va desgranant tots els elements relacionats amb el poder, l'ortografia i la cohesió social, i també deixa un espai per reflexionar sobre la inconveniència d'introduir reformes en l'ortografia per la situació social i política en què viu la llengua catalana. La seva argumentació es basa en la idea defensada al llarg de tot el treball: com que l'ortografia és un acte de poder, l'important és la interioritza-

ció de les normes, motiu pel qual no calen modificacions, i es reafirma comparant la situació amb l'anglès, que tot i gaudir de poder econòmic i polític, no ha modificat la seva gramàtica des de fa segles. Per tant, ens trobem davant una postura contrària a la defensada per Brauli Montoya en el primer article: restarà a judici del lector valorar per quin bàndol es decanta.

Finalment, el volum es tanca amb «El ressò i la difusió de les *Normes ortogràfiques* (1913) de l'IEC a la premsa durant el franquisme» (ps. 99-128), de Daniel Casals, coeditor del llibre. Els objectius que planteja l'estudi són dos: analitzar quina repercussió tingué a la premsa la celebració dels cinquanta anys de l'aprovació de les *Normes ortogràfiques*, i determinar si els mitjans de comunicació escrits van fer difusió de l'ortografia a finals dels anys seixanta, en un moment caracteritzat pel relaxament del control franquista. Per estructurar el contingut, Casals divideix el treball en quatre apartats. En el primer, retrata la situació que es vivia als anys seixanta, fruit de les decisions polítiques d'anys anteriors, com la *Ley de prensa e imprenta* del 1938, impulsada per Serrano Suñer. En el segon, se centra en el ressò que es va fer la premsa del cinquantenari de les *Normes* i analitza diferents articles d'opinió i notícies que versaven sobre actes commemoratius. Un aspecte molt interessant a tenir en compte és que l'autor inclou els textos originals escanejats i els comenta un a un, fins a arribar a la conclusió que alguns elements que havien estat censurats s'anaven recuperant progressivament, com són referències a Pompeu Fabra i a l'IEC. En tercer lloc, examina la divulgació que començaren a tenir les *Normes* a la premsa dels darrers anys del franquisme, a partir de la llei de 1966 que regulava el món editorial i periodístic, la coneguda com a *Llei Fraga*, que suposà una reducció del control. Exemplifica aquesta novetat amb el sorgiment de dues seccions dedicades a la promoció de la normativa dins dos diaris barcelonins: «Aclariments lingüístics», del setmanari *Tele/estel* i «Lecciones de catalán para todos», d'*El Correo Catalán*. L'estudi finalitza amb una síntesi de les conclusions de la recerca.

Així doncs, trobem aplegades en un sol volum cinc aportacions de reconeguts filòlegs d'arreu del país, que escriuen sobre temes diferents, però resseguint un fil comú: la publicació de les *Normes ortogràfiques* de l'IEC el 1913. La diversitat de postures que trobem dins aquest llibre no és incompatible, ans al contrari, hi confereix més riquesa i assegura no deixar indiferent a ningú.